

การส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์ Supporting of Intellectual Well-being of Five Precept Observing in Buriram Province

พระศรีปริยัตติธาดา, พระอัศวินท์ อภิชาโต

Phra Sripariyattidhada, Pra Akkawin Abhichato

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buriram Buddhist College

E-mail: kraisin1986@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ 2) ศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ และ 3) นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์คือความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว กับเพื่อนและชุมชนการพูดคุยมีปฏิสัมพันธ์และแสดงความรักใคร่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสุขและมีสุขภาพร่างกายที่ดี
2. การเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสุขภาวะทางกาย ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสุขภาวะทางจิต ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสุขภาวะทางสังคม ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสุขภาวะทางปัญญา
3. การเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการสร้างความสุขทางใจ โดยสุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญาดีขึ้น

คำสำคัญ: การสร้างเสริม, สุขภาวะทางปัญญา, หมู่บ้านรักษาศีล 5

Abstract

The purpose of this research were: 1) study the components and indicators of intellectual well-being in villages keeping the 5 precepts of Buriram province, 2) study the enhancement of intellectual well-being in villages keeping the 5 precepts of Buriram province, and 3) present pictures. Model for promoting intellectual well-being in villages keeping the 5 precepts

ได้รับบทความ: 24 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 26 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 27 สิงหาคม 2566

Received: July 24, 2023; Revised: August 26, 2023; Accepted: August 27, 2023

of Buriram Province. It is a mixed methods study. Using a descriptive research method.

The research results found that:

1. Components and indicators of intellectual health in villages that maintain the Five Precepts of Buriram Province are good relationships with family. With friends and community, talking, interacting and showing affection makes for a group of happy and healthy seniors.

2. Strengthening intellectual health in villages that maintain the 5 precepts of Buriram Province has 4 steps: Step 1 Physical Wellness Stage Step 2 Mental Wellness Stage Step 3 Social Wellness Stage and Step 4 Intellectual Wellness Stage.

3. Strengthening intellectual well-being in villages by keeping the 5 precepts, creating mental happiness by taking care of mental health. social health and improved intellectual health.

Keywords: The Strengthening, Cognitive to Health, Village Keeping 5 Precepts

1. บทนำ

สภาวะที่เกิดโดยปัญญาคือความสุขที่มีนัยสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะเนื้อหาของพุทธธรรมส่วนใหญ่เป็นคำสอนที่เน้นเพื่อพัฒนาปัญญาให้เกิดสัมมาทิฐิเป็นหลัก มุ่งหมายให้บุคคลแสวงหาความสุขที่แท้จริงโดยปัญญาที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นระดับโลกียธรรม หรือสุขอย่างประณีตในระดับโลกุตระธรรม ซึ่งความสุขของปุถุชนในระดับโลกียธรรมที่เกิดจากการมีทัศนคติที่ถูกต้องนั้น คือต้องรู้เท่าทันความเป็นจริงของชีวิตและโลก แล้วสามารถคิด ถูก คัดชอบ และรู้จักแก้ทุกขได้ด้วยปัญญา รวมถึงมีความสุขจากการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตั้งใจจากการเป็นผู้ให้ คือการทำความดีเพื่อคนอื่นและสังคมส่วนรวม ซึ่งหลักพื้นฐานที่สอนไว้ให้ปฏิบัติคือหลักศีล 5 อันเป็นหลักของการประพฤติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ปกติสุข เมื่อสังคมปกติสุขก็เอื้อต่อการพัฒนาปัญญาของบุคคลให้สามารถประพฤติธรรมะขั้นสูงที่ยิ่งขึ้นไปได้ จนในที่สุดอาจสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ถึงซึ่งนิพพาน (World Health Organization (WHO)), อ้างใน พิณนภา หมวกยอด, 2558: 16)

ปัจจุบันสังคมไทยมีความต้องการพัฒนาสภาวะทางปัญญาของประชาชนทุกวัยทั่วประเทศ โดยเฉพาะโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่รณรงค์ส่งเสริมเรื่องการฝึกฝนสร้างวินัย และนิสัยที่ดีแก่ประชาชน ด้วยการคิดดี พูดดี ทำดีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เนื่องจากนิสัยที่ดีเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น และเป็นจุดเริ่มต้นของ

การสร้างสังคมที่สงบสุข โดยยึดหลักการสำคัญคือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก ส่งเสริมธรรมะไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักศีล 5 เพื่อสร้างพื้นฐานทางครอบครัวที่อบอุ่น ให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางไกลอบายมุขประเภทต่าง ๆ ขยายสู่สังคมสร้างความสงบสุข และความปรองดองสมานฉันท์สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ 11 ที่ให้ความสำคัญกับชุมชน โดยมีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

การสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาด้วยการประพาสศีล 5 เป็นจุดเริ่มต้นที่ถูกต้องของสัมมาทิฐิดังกล่าวมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรทำวิจัยเรื่องการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 รวมถึงการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 พร้อมทั้งเสนอรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสนับสนุนนโยบายของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 และการส่งเสริมกิจกรรมรักษาศีล 5 ที่ผ่านมา รวมถึงให้ข้อเท็จจริงทางสังคมที่เป็นประโยชน์แก่ภาครัฐ ได้นำข้อมูลไปปรับปรุงหรือกำหนดนโยบายให้สอดคล้องเหมาะสมต่อการพัฒนาและสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาแก่ประชาชนที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยนำข้อมูลจากวรรณกรรม ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสาร ตำราทางวิชาการ บทสัมภาษณ์ และหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการปฏิบัติงานจริงในภาคสนาม โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรเพื่อหาค่าทางสถิติและอื่น ๆ ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากรจำนวน 4 หมู่บ้านได้แก่

- 1) บ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ 80 คน
- 2) บ้านตลาดชัย ตำบลสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 50 คน

- 3) บ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ 80 คน
 4) บ้านหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ 40 คน
 รวมจำนวน 250 คน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

ที่	องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ใช้ เวลา	ลักษณะ กิจกรรม	วัตถุประสงค์ กิจกรรม	ผลที่ได้จาก กิจกรรม
1	สุขภาวะทาง กาย	ตักบาตร ให้ทาน สมาทาน รักษาศีล	1.31 ชม.	-แต่งกายด้วย ชุดขาวที่ถูก สุขลักษณะ -มีอาหารที่ สะอาดถูก สุขอนามัย -ยืนเรียงแถว อย่างสวยงาม ตักบาตร พระสงฆ์ -สมาทานศีล อยู่ในกฎ ระเบียบของ โครงการ	ได้ทำบุญ รักษาศีลทำ ให้รู้จักการให้ เสียสละ	รู้จักกฎระเบียบ ในสังคมและ ยอมรับ กฎเกณฑ์ของ สังคม
2	สุขภาวะทาง จิต	พัฒนา ความคิด ปรับการ พุด เปลี่ยน การ กระทำ	31 นาที	-พระวิทยากร ให้หลักการ เกี่ยวกับพัฒนา ความคิด ปรับ การพุด เปลี่ยน การกระทำ	มีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติ ที่ดีต่อการคิด ดี พุดดี ทำดี	มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับ ก า ร พั ฒ น า ความคิด ปรับ การพุด เปลี่ยน การกระทำ
3	สุขภาวะทาง สังคม	1.เข้าใจ ตนเข้าใจ คน	31 นาที	-การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ที่ มี ว่าในชีวิตมี ใครบ้างที่อยู่ รอบๆ ตัวเช่น	มีความเข้าใจ ตนเองและ เข้าใจผู้อื่น -มีการเข้าใจ ตนเอง เข้าใจ	-มีความเข้าใจ ตนและรู้จักเข้า สังคมกับเพื่อน และญาติมิตร

				เพื่อน ญาติ พี่น้อง หรือคนในครอบครัว - เล่าให้เพื่อนฟัง - สรุปร่วมกัน - พระวิทยากรสอนธรรมเกี่ยวกับหลักการใช้ชีวิตและการรู้จักใช้ชีวิต	คนอื่น มีหลักการใช้ชีวิตในการดำเนินชีวิต	-รู้จักใช้ชีวิตในการดำเนินชีวิต
		2.อยู่อย่างมีความสุข	31 นาที	-แยกกลุ่มจากนั้นให้นั่งเป็นวงกลม พระวิทยากรอธิบายกิจกรรมให้ฟังก่อนจะให้ออกไปหาสิ่งที่ตนเองมองเห็นคุณค่าและรู้สึกเป็นสุข -แลกเปลี่ยนมุมมองความสุขแก่เพื่อน -เขียนบันทึกความสุข	เข้าใจตนเอง เข้าถึงความสุข	เห็นความสุขจากตนเองและสิ่งรอบข้าง เห็นมีความสุขเข้าใจเพื่อน
3	สุขภาวะทางปัญญา	1.เข้าใจสุขเข้าใจธรรม	31 นาที	สวดมนต์ทำวัตรได้แสงเทียน	มีความสุขสงบ เย็น	รู้จักหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาและการเข้าใจชีวิต

		2.เย็นใจ เมื่อใกล้ ธรรม	3 ชั่วโมง	- สมาทานพระ กรรมฐานตาม พระวิทยากร ฟังแนวทาง ปฏิบัติจากพระ วิทยากร และ ภาวนาไป จนถึงเวลาที่ เหมาะสม	มีความสุข สงบ เย็น	มีการช่วยเหลือ กันและรู้จัก เอื้อเฟื้อเผื่อ ระหว่างเพื่อน รู้จักการใช้ชีวิต
		3.สงบใจ ในพระ ธรรม		กล่าวคำแผ่ เมตตาตาม พระวิทยากร -พระสงฆ์ สัมโมทนิยกลา อนุโมทนา		ผลที่ได้จาก กิจกรรมคือมี การช่วยเหลือ กันและรู้จัก เอื้อเฟื้อเผื่อ ระหว่างเพื่อน รู้จักการใช้ชีวิต

4.3 รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้หาค่าก่อนหลัง โดยใช้ค่าเฉลี่ยจากการอบรม จากผู้เข้าร่วมอบรมทั้งสิ้น 250 คนค่าร้อยละ ก่อนเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าผู้เข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนมากเป็นเพศหญิงร้อยละ 51.1 เป็นเพศชาย ร้อยละ 48.8 โดยส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 40 คิดเป็นร้อยละ 64 รองลงมาคือ 40 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.8 ต่ำสุด อายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 5.2 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาร้อยละ 51.2 รองลงมาต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 39.2 ต่ำสุดคือระดับอนุปริญญา ร้อยละ 0.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.82) ด้านที่มีค่าสูงที่สุดคือด้านสุข ภาวะทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 1.85) รองลงมาคือ ด้านสุขภาวะทางปัญญา (ค่าเฉลี่ย 1.83) ต่ำสุด คือด้านสุขภาวะทางกาย (ค่าเฉลี่ย 1.78 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเข้าร่วมการ เสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์รายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้าน รักษา ศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับน้อย โดยแยกเป็นรายด้านคือ ด้านสุขภาวะทาง กายอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.78) โดยด้านที่มีค่าสูงที่สุดคือด้านอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่

ดี (ค่าเฉลี่ย 1.83) รองลงมาคือด้านปัจจัยสี่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 1.80) ต่ำสุดคือด้าน มีครอบครัวอบอุ่น (ค่าเฉลี่ย 1.73) สุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.81) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านสภาพจิตใจความรู้สึกทางลบคือความเบื่อหน่าย ท้อแท้ ผิดหวัง (ค่าเฉลี่ย 1.89) รองลงมาคือด้านคุณภาพของจิตใจ คือเห็นอกเห็นใจ เมื่อช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส เป็นสุข (ค่าเฉลี่ย 1.85) ต่ำสุดคือด้านมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต รักผูกพันในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 1.77) ด้านสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับน้อย (1.85) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านสภาพการปรับตัวในเรื่องของการแสวงหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมด้านการบรรลุเป้าหมายทางสังคมเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายในชีวิตของผู้สูงอายุและด้านความเป็นกฎระเบียบการจัดการของการอยู่ร่วมกันสังคม (ค่าเฉลี่ย 1.85) และด้านที่มีค่าต่ำสุดคือด้านความเสียสละในการประสานรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสังคม (ค่าเฉลี่ย 1.80) ด้านสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.82) มีความสงบ (ค่าเฉลี่ย 2.07) รองลงมาคือด้านมีความสุข (ค่าเฉลี่ย 1.80) และต่ำสุดคือด้านมีความมั่นใจ (ค่าเฉลี่ย 1.70)

หลังการเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ผู้เข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนมากเป็นเพศหญิงร้อยละ 51.1 เป็นเพศชาย ร้อยละ 48.8 โดยส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 40 คิดเป็นร้อยละ 64 รองลงมาคือ 40 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.8 ต่ำสุดอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 5.2 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาร้อยละ 51.2 รองลงมา ต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 39.2 ต่ำสุดคือระดับอนุปริญญา ร้อยละ 0.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมพบว่าหลังเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุดคือด้านสุขภาวะทางปัญญา (ค่าเฉลี่ย 4.82) รองลงมาคือด้านสุขภาวะทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.50) ต่ำสุดคือด้านสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.78) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์รายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88) โดยแยกออกเป็นรายด้านคือ

ด้านสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.78) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (ค่าเฉลี่ย 1.83) รองลงมาคือด้านปัจจัยสี่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 1.80) ต่ำสุดคือด้าน มีครอบครัวอบอุ่น (ค่าเฉลี่ย 1.73)

ด้านสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.44) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านคุณภาพของจิตใจ คือเห็นอกเห็นใจ เมื่อช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส เป็นสุข (ค่าเฉลี่ย 4.83)

รองลงมาคือด้านมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต รักผูกพันในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 4.62) ต่ำสุดคือด้านสภาพจิตใจความรู้สึกทางบวกคือความพึงพอใจ สบายใจ ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 3.89)

ด้านสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านความเป็นกฐะเปียบการจัดการของการอยู่ร่วมกันสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.89) รองลงมาคือด้านความเสียรภาพในการประสานรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.58) และต่ำสุดคือด้านการบรรลุเป้าหมายทางสังคมเพื่อบ่งไปสูเป้าหมายในชีวิตของผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ย 3.92)

ด้านสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.82) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านมีความเ็นใจ (ค่าเฉลี่ย 4.89) รองลงมาคือด้านมีความเข้าใจในชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.86) ต่ำสุดคือด้านมีความสงบ (ค่าเฉลี่ย 4.73)

สรุปได้ว่าเสริมสร้างพลังบวกสุขภาวะของผู้อายุโดยการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ทำให้แม้มีสุขภาวะทางกายไม่ดีแต่สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญาดีขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์อภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ประเด็นที่ 1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และเครือญาติ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่อาศัยรวมอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน คือ 1) ใช้เวลาในการร่วมทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ด้วยกัน 2) มีการพูดคุยสนทนา ให้คำปรึกษาหารือระหว่างกัน 3) มีการแสดงออกซึ่งความรัก เอื้ออาทรต่อกันทั้งทางกาย วาจา และใจ และ 4) สมาชิกในครอบครัวมีความรับผิดชอบปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถพูดคุยและให้คำปรึกษาพร้อมทั้งแนะนำกันได้ในทุกเรื่องระหว่างเพื่อน และในด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนคือมีการพูดคุยการปฏิสัมพันธ์และแสดงความรักใคร่เป็นมิตรต่อกันอย่างอบอุ่น ให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในชุมชน

นอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือชุมชนในโอกาสที่เหมาะสม และสุดท้ายคือสมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจในชีวิตที่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ รอบตัว มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเข้าวัดฟังธรรม ประกอบกับมีความเสียสละและมีความสุขอันเกิดจากการให้ คือความสัมพันธ์ของการให้ทานรักษาศีล และการเจริญภาวนา ส่งผลให้เกิดการคิดที่ดี พูดดี และทำดี เกิดสุขภาวะทางปัญญาสอดคล้องกับ ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ (2561: ก) วิจัยเรื่องอิทธิพลของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางปัญญาของวัยรุ่นนผลการศึกษา

พบว่า การศึกษาอิทธิพลความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางปัญญาจากครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางปัญญา ประกอบด้วย 1) ความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว การพูดคุยปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญของสมาชิกในครอบครัว การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกันทั้งทางกาย วาจา ใจของสมาชิกในครอบครัว และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว 2) ปัจจัยจิตลักษณะ ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่อมั่นในตนเอง การเผชิญปัญหา และความสัมพันธ์กับเพื่อน 3) สุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (รู้) การควบคุมตนเอง (ตื่น) และความพอใจในชีวิต (เบิกบาน) และพระครูพิพัฒนวิสัยวิธการ (อรุณ ธรรมวโร) (2561: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างพลังบวกสุขภาวะของผู้สูงอายุคือ ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว กับเพื่อนและชุมชน การพูดคุย การมีปฏิสัมพันธ์และการแสดงความรักใคร่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความสุขและมีสุขภาพร่างกายที่ดี การที่ได้ช่วยเหลือชุมชนในโอกาสที่เหมาะสมและสุดท้ายคือการเข้าใจชีวิต เข้าวัดฟังธรรมประกอบด้วยความเสียสละและความความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการให้ทานรักษาศีล และการภาวนาคือบุญกิริยาวัตถุ บวกกับการคิดดี พูดดีทำดีหรือคิดบวกทำให้เกิดทำให้เกิดสุขภาวะพลังบวก

5.2 ประเด็นที่ 2 การเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์

การเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์มีขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสุขภาวะทางกาย ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมตักบาตรให้ทานสมาทานรักษาศีล โดยมีลักษณะกิจกรรมคือแต่งกายด้วยชุดขาวที่ถูกสุขลักษณะ มีอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัย ยืนเรียงแถวอย่างสวยงามตักบาตรพระสงฆ์ สมาทานศีล อยู่ในกฎระเบียบของโครงการ วัตถุประสงค์กิจกรรมคือได้ทำบุญและรักษาศีลทำให้รู้จักการให้เสียสละ ผลที่ได้จากกิจกรรมคือรู้จักกฎระเบียบในสังคมและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม

ขั้นที่ 2 ขั้นสุขภาวะทางจิต โดยจัดกิจกรรมพัฒนาความคิด ปรับการพูด เปลี่ยนการกระทำ ลักษณะกิจกรรม คือพระวิทยากรให้หลักการเกี่ยวกับพัฒนาความคิด ปรับการพูด เปลี่ยนการกระทำ โดยมีวัตถุประสงค์กิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการคิดดี พูดดี ทำดี ผลที่ได้จากกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาความคิด ปรับการพูด และเปลี่ยนการกระทำ

ขั้นที่ 3 ขั้นสุขภาวะทางสังคม โดยจัดกิจกรรม 3 กิจกรรมคือ

กิจกรรมที่ 1 เข้าใจตนเข้าใจคน มีลักษณะกิจกรรมโดยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ผู้สูงมีอายุ ว่าในชีวิตมีใครบ้างที่อยู่รอบ ๆ ตัวเช่น

เพื่อนญาติ พี่น้อง หรือคนในครอบครัว จากนั้นเล่าให้เพื่อนฟังและสรุปร่วมกัน วัตถุประสงค์กิจกรรมคือมีความเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น ผลที่ได้จากกิจกรรมมีความเข้าใจตนเองและรู้จักเข้าสังคมกับเพื่อนและญาติมิตร

กิจกรรมที่ 2 อยู่อย่างมีความสุข มีลักษณะกิจกรรมโดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแยกกลุ่มจากนั้นให้แบ่งเป็นวงกลม พระวิทยากรอธิบายกิจกรรมให้ฟัง ก่อนจะให้ออกไปหาสิ่งที่ตนเองมองเห็นคุณค่าและรู้สึกเป็นสุข แลกเปลี่ยนมุมมองความสุขแก่เพื่อน เขียนบันทึกความสุข

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสุขภาวะทางปัญญา ในขั้นตอนนี้มี 3 กิจกรรมคือ

กิจกรรมที่ 1 เข้าใจสุขเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมมีลักษณะกิจกรรมคือพระวิทยากรอบรมสอนธรรมะเกี่ยวกับหลักการใช้สติและการรู้จักใช้ชีวิต วัตถุประสงค์กิจกรรมเข้าใจตนเอง เข้าใจคนอื่น มีหลักการใช้สติในการดำเนินชีวิต ผลที่ได้จากกิจกรรมผลที่ได้จากกิจกรรมคือรู้จักใช้สติในการดำเนินชีวิต

กิจกรรมที่ 2 เย็นใจเมื่อใกล้ธรรม มีลักษณะกิจกรรมคือสวดมนต์ทำวัตรได้แสงเทียน วัตถุประสงค์กิจกรรมมีความสุข สงบ เย็น ผลที่ได้จากกิจกรรมรู้จักหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาและการเข้าใจชีวิต

กิจกรรมที่ 3 สงบใจในพระธรรม ลักษณะกิจกรรมสมาทานพระกรรมฐานตามพระวิทยากร ฟังแนวทางปฏิบัติจากพระวิทยากร และภาวนาไปจนถึงเวลาที่เหมาะสม (หลังจากหมดเสียงพระวิทยากรแล้วให้ออกาสปฏิบัติอย่างสงบไม่มีเสียงอื่นรบกวน 9 นาที) กล่าวคำแผ่เมตตาตามพระวิทยากร พระสงฆ์สัณนิทสน์อนุโมทนา ผลที่ได้จากกิจกรรมคือมีการช่วยเหลือกันและรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างเพื่อน รู้จักการใช้ชีวิต สอดคล้องกับพระครูพิพัฒนวิธาน (อรุณ ธรรมวโร) (2561: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยมีขั้นตอนคือขั้นตอนที่ 1 ขั้นสุขภาวะทางกายกิจกรรมตักบาตรให้ทาน สมาทานรักษาศีล ขั้นที่ 2 ขั้นสุขภาวะทางจิต โดยจัดกิจกรรมพัฒนาความคิด ปรับการพูด เปลี่ยนการกระทำ ขั้นที่ 3 ขั้นสุขภาวะทางสังคม โดยจัดกิจกรรม 3 กิจกรรมคือ กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมฉันทะคือใคร กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมบอกใจให้เป็นสุข กิจกรรมที่ 3 แสงไฟส่องทาง แสงธรรมส่องใจ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสุขภาวะทางปัญญา ในขั้นตอนนี้มี 3 กิจกรรมคือกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมเข้าใจตน กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมปฏิบัติธรรมได้แสงเทียน กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมแสงไฟส่องทาง แสงธรรมส่องใจ คนในชุมชนที่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมด้านเบญจศีลต่างกัน มีความมั่นคงในชีวิตแตกต่างกัน เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในชีวิต จำแนกตามการปฏิบัติตามหลักธรรม ด้านเบญจธรรมคนในชุมชนที่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมด้านเบญจธรรมต่างกัน มีความมั่นคงในชีวิตแตกต่างกัน (พระธงชัย โชติธมฺโม, 2554: บทคัดย่อ)

5.3 รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ ก่อนเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าผู้เข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนมากเป็นเพศหญิงร้อยละ 51.1 เป็นเพศชาย ร้อยละ 38.8 โดยส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 31 คิดเป็นร้อยละ 63 รองลงมาคือ 31 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.8 ต่ำสุดอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.2 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.2 รองลงมา ต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 39.2 ต่ำสุดคือระดับอนุปริญญา ร้อยละ 1.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.82) ด้านที่มีค่าสูงที่สุดคือด้านสุขภาวะทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 1.85) รองลงมาคือ ด้านสุขภาวะทางปัญญา (ค่าเฉลี่ย 1.83) ต่ำสุดคือด้านสุขภาวะทางกาย (ค่าเฉลี่ย 1.78) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สอดคล้องกับงานของ พระครูพิสนธ์สิทธิการ (อรุณ ธมฺมวโร) (2561: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการศึกษา พบว่าคุณลักษณะพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างพลังบวกสุขภาวะของผู้สูงอายุคือความสัมพันธ์ที่ดี กับครอบครัว กับเพื่อนและชุมชน การพูดคุย การมีปฏิสัมพันธ์และการแสดงความรักใคร่ทำ ให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความสุขและมีสุขภาพร่างกายที่ดี การที่ได้ช่วยเหลือชุมชนในโอกาสที่เหมาะสมและสุดท้ายคือการเข้าใจชีวิต เข้าวัดฟังธรรมประกอบกับความเสียสละและความ ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการให้ทานรักษาศีล และการ ภาวนาคือบุญกิริยาวัตถุบวกกับการคิดดี พูดดีทำดีหรือคิดบวกทำให้เกิดทำให้เกิดสุขภาวะ พลังบวก

ด้านสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.78) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือ ด้านอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (ค่าเฉลี่ย 1.83) รองลงมาคือด้านปัจจัยสี่เพียงพอต่อการ ดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 1.81) ต่ำสุดคือด้าน มีครอบครัวอบอุ่น (ค่าเฉลี่ย 1.73) สอดคล้องกับงาน ของพระครูพิสนธ์สิทธิการ (อรุณ ธมฺมวโร) (2561: ก) “กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลัง บวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา”, พบว่า คุณลักษณะพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างพลัง บวกสุขภาวะของผู้สูงอายุคือความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว กับเพื่อนและชุมชน การพูดคุย การมีปฏิสัมพันธ์และการแสดงความรักใคร่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความสุขและมีสุขภาพ ร่างกายที่ดี การที่ได้ช่วยเหลือชุมชนในโอกาสที่เหมาะสมและสุดท้ายคือการเข้าใจชีวิต เข้าวัดฟังธรรมประกอบกับความเสียสละและความ ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามี ความสัมพันธ์กับการให้ทานรักษาศีล และการภาวนาคือบุญกิริยาวัตถุ บวกกับการคิดดี พูดดี ทำดีหรือคิดบวกทำให้เกิดทำให้เกิดสุขภาวะพลังบวก

ด้านสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.33) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้าน คุณภาพของจิตใจ คือเห็นอกเห็นใจ เมื่อช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส เป็นสุข (ค่าเฉลี่ย 3.83)

รองลงมาคือด้านมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต รักผูกพันในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.62) ต่ำสุดคือด้านสภาพจิตใจความรู้สึกทางบวกคือความพึงพอใจ สบายใจ ภูมิใจ (ค่าเฉลี่ย 3.89)

ด้านสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.51) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านความเป็นกฎระเบียบการจัดการของการอยู่ร่วมกันในสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.89) รองลงมาคือด้านความเสียสละในการประสานรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.58) และต่ำสุดคือด้านการบรรลุเป้าหมายทางสังคมเพื่อบ่มไปสูเป้าหมายในชีวิตของผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ย 3.92)

ด้านสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.82) โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือด้านมีความเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 3.89) รองลงมาคือด้านมีความเข้าใจในชีวิต (ค่าเฉลี่ย 3.86) ต่ำสุดคือด้านมีความสงบ (ค่าเฉลี่ย 3.73) ซึ่งทั้งหมดสอดคล้องกับงานวิจัยของพินณา หมวกยอด (2558: 27) เรื่อง เครื่องมือประเมินจิตวิญญาณเชิงคุณภาพมี 5 ชนิด คือ 1. แบบสัมภาษณ์ประวัติทางจิตวิญญาณ 2. Spiritual life maps 3. Spiritual genograms 3. Spiritual ecomaps และ 5. Spiritual ecograms นอกจากนี้ ยังพบว่าเครื่องมือที่รวบรวมได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ส่วนใหญ่เป็นแบบประเมินที่พัฒนาในต่างประเทศและเกี่ยวข้องกับสุขภาพ สำหรับการศึกษาเรื่องจิตวิญญาณในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อหาความหมายหรือคำนิยามของจิตวิญญาณ และจำกัดอยู่ในประชากรเฉพาะกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ศึกษาเรื่องจิตวิญญาณส่วนใหญ่ดัดแปลงจากเครื่องมืออื่น ๆ ที่พัฒนาขึ้นในต่างประเทศ โดยปรับปรุงข้อความให้เหมาะสมกับความเชื่อและบริบทของคนไทย ซึ่งถือว่าไม่เหมาะสมในการนำมาใช้กับประชากรทั่วไป เนื่องจากพบว่า เครื่องมือทุกชนิดล้วนมีข้อบ่งชี้และข้อจำกัดเฉพาะ และมีความจำเพาะกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง อีกทั้งแบบประเมินทางจิตวิญญาณยังมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ศาสนา ศาสนกิจ และบริบททางสังคมอย่างสูง โดยมีแนวคิดว่าหากปฏิบัติศาสนกิจหรือมีความเชื่อ และศรัทธาในหลักปฏิบัติของศาสนา โดยเฉพาะต่อพระเจ้าจะถือว่ามีความทางจิตวิญญาณที่ดี

สรุปได้ว่าการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์ทำให้แม้มีสุขภาวะทางกายไม่ดีแต่สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญาดี กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นการบูรณาการหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนาเข้ากับจิตวิทยาเชิงบวกคือคิดดี พูดดี ทำดี เชื่อมโยงเข้ากับความสัมพันธ์คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์ในชุมชนก่อให้เกิดสุขภาวะทางกายคือการไร้โรค หรือมีโรคก็อยู่ได้อย่างมีความสุข อีกทั้งสังคมก็ยอมรับและเข้าใจสังคม นำไปสู่สุขภาวะทางจิตคือมีจิตสะอาดเข้าถึงสุข สงบ เย็น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีเครือข่ายการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์
2. ควรวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์
3. ควรศึกษาการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยสหสาขาวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- ชนันต์ชัย พัฒนะสิงห์. (2561). อิทธิพลของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางปัญญาของวัยรุ่น. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พินนภา หมวกยอด. (2558). การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาในการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา. **ปริญญานิพนธ์วิทยาศาตรดุชนิพนธ์บัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระครูพิสนธิ์สิทธิการ (อรุณ ธรรมวโร). (2561). กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะพลังบวกของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยา. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธงชัย โชติธมโม. (2554). การยึดหลักปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชนตะปอนจังหวัดจันทบุรี. **วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- World Health Organization (WHO). (2558). อ้างใน พินนภา หมวกยอด. การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาในการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา. **ปริญญานิพนธ์วิทยาศาตรดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.